

**Urata
dhia
dhe
perëndia**

PETRO MARKO

PETRO MARKO

854-32

17 32

854-32

S.

URATA, DHIA DHE PERËNDIA

Tregime

~~45978~~
BIBLIOTEKA E SHTEK.
SHKOLLËS
2622

SHTEPIA .BOTONJËSE «NAIM FRASHËRI»

URATA, DHIA DHE PERËNDIA

Të vegjëlit i hoqën mënjanë. Nëna, pasi e ujdisi mirë kufomën e tatës, bleu një palë këpucë të reja, nga ato që kanë karton të trashë në vend të shuallit, rrobaqepësi gjiton i qepi shpejt e shpejt një kostum me ndrilo të zi, i qepën një këmishë me basmë japoneze dhe së bashku me dy gra të tjera, e vendosi në mes të dhomës, mbi një divan, e mbuloi me një çarçaf e me një qilim nga ato që rrallë herë i shtronin, dhe pastaj vuri ulërimat. . .

Lekës ju ngjeth mishtë dhe u tmerrua. Shpesh i kishte dëgjuar ulërimat e grave, i kishte parë gratë të çirrnin faqet, të prisnin flokët nëpër vdekje, po tani që ulërimat shpërthyen në shtëpinë e tij, u llahtaris dhe zuri të qante.

Si më i vogëli i të gjashtë vëllezërve shihej nga të gjithë me keqardhje e me lot ndër sy, sidomos nga gratë që tundnin kokën dhe

diçka thoshin duke qarë. Të gjithë e mirrnin me të mirë dhe me marifet kërkonin që ta largonin nga shtëpia e ta shpinin në një familje tjetër, më larg, sa më larg nga ulërimat dhe kujet që s'pushonin. Bile, vëllai i madh e urdhëroi të shkonte te dhitë, po Leka nuk dëgjoi.

Tatën e qanë të gjitha gratë. Leka dëgjon-te fjalët pikëllonjëse të ligjërimeve si: «Ku i le fëmijët e gjorë? Si do rrojnë, si do bëjnë! Ku do të venë të mbyten? Qaj o Nicë, qaj o korbë!» dhe i dridhej buza. Vajtimet s'kishin të sosur. Gjithë natën e natës dhe gjithë paradreken. Pasdreke u mblodh i gjithë fshati dhe katër priftërinj.

Leka frikësohej kur shikonte priftin. Tani që pa katër, s'kish se ku të fshihej. Këtë frikë ai e kish të vjetër.

Para dy vjetëve, gjysheja i lutej: «Mor bir, thuaje edhe ti lutjen «Ati ynë që je në qiell». Zakon ishte që këtë lutje «Ati ynë që je në qiell» ta thoshin vërsnikët e Lekës, sidomos në meshët e zakonshme. Dhe pas shumë e shumë shtytjesh dhe lutjesh të së gjyshes, Leka vendosi që ta thoshte edhe ai lutjen «Ati ynë që je në qiell».

Shkoi në meshë i larë e i ndërruar. Priftërinjtë hynin e dilnin në ajodhimë seriozë dhe hijerëndë, me ato veshje të qëndisura

me ar e argjënd, me ato temjanica të argjenda dhe me ungjillin e madh me kapak floriri, me llambadha të bardha dhe me kryqe, me ata zëra që gufonin dhe që zgjateshin e zgjateshin në kor. Edhe ata që psallnin ishin burra me syza që kishin mbaruar shkollë në Greqi. Lekës i rrihte zemra me nxitim. Do të dilte për herë të parë aty në mes të kishës, përpara vendit ku urata thotë ungjillin e do të thoshte për herë të parë lutjen «Ati ynë që je në qiell» dhe të gjithë do ta dëgjonin. Gjyshja do të qante nga mallëngjimi dhe do të bënte kryqin e lehtësuar.

Asnjë nuk e vinte re. Se, po ta kishte vënë re ndonjë, do t'i shihte fytyrën e prerë dhe sytë e zgurdulluar.

Shikonte priftërinjtë. Veshët i gjëmonin nga kori i psalltëve të ekzaltuar, që s'pushonin dhe që e ngrinin zërin më lart, më lart sikur e bënë kastile për ta hutuar më shumë Lekën e gjorë, që priste çastin të thoshte dhe ai për herë të parë lutjen «Ati ynë që je në qiell».

Mirë po ç'ngjau? Çasti për ta thënë këtë lutje kish ardhur dhe kish kaluar dhe Leka nuk e kish vënë re. Disa vërsnikë e shtynë duke i thënë: «Shko, shko!», se e dinin që lutjen «Ati ynë që je në qiell» do ta thoshte

Leka për herë të parë. Edhe gjyshja që andej nga rrinin gratë zgjati kokën dhe veshët për ta parë nipin e vogël. E pa që e shtynë, e pa që doli në mes të sallës, përkundruall uratës që rrinte me ungjillin e hapur në duar dhe bëri kryqin e mallëngjyer.

Leka i hodhi një shikim të truar uratës. Ai e shikoi me inat nën gjyzlykë, sikur donte t'i thoshte: «Shpejt, shpejt se na humbe kohën!» Leka filloi të bëlbëzonte gjithnjë duke parë sytë e egërsuar të priftit: «Ati... ati ynë... ati ynë që... ati... ynë... ati që... në... je... qiell». E kuptoi që s'po thoshte gjë. Të gjitha i haroi. Urata tundte kokën dhe mjekrën e gjatë duke e nxitur ta thoshte shpejt e shpejt. Leka mezi kapërcente pështymën. Gjuha i ishte ngjitur në qiellzë. «Ati... në... qiell... je... që... Ati... ynë... ati... ynë... që... që... që... që... që».

— Mjaft! Mjaft djall, djall i mallkuar... i mallkuar...

Këto fjalë të ashpra dhe të fuqishme, Leka e kuptoi që dolën nga goja e priftit, dhe gojëhapur nuk dinte ç'të bënte.

— Ik, shporru këtej djall me zile!

Edhe këto fjalë i tha urata. Dhe Leka, duke ja dhënë të qarit, më tepër nga turpi se sa nga frika, iku me të katra.

Që atë ditë fytyra e egërsuar e uratës dhe fjalët e tij fyese i dilnin kurdoherë përpara. Edhe në shtëpi, edhe në ëndërr, edhe kur ishte me dhitë brinjave. Dhe qysh atëhere as që shkeli më në kishë. Gjyshja e pikëlluar vazhdonte të thoshte: «Do ta kenë shkelur xhindet pllajave dhe shpellave kur fle, prandaj t'i bëjmë një fqelo». Po ku dëgjonte Leka. Ai tmerrohej edhe kur përmendej prifti, dhe jo ta shihte përsëri.

Fshati kish tetë priftërinj, po Nica mori katër. Aq para kishte. S'kishte mundësi t'i paguante të tetë, megjithëse shiti edhe viçin.

Priftërinjtë ishin dërsitur. Pinin duhan dhe hiqeshin si të pikëlluar.

Ulërimat e grave, faqet e tyre të çjerra e të gjakosura, kufoma e tatës së Lekës e shtrirë aty dhe e rrethuar nga gjithë ato gra që e qanin me ligje, nuk i bënë asnjë përshtypje para kuadrit të zi të katër priftërinjve. I shikonte fshehurazi, sidomos e vështronte me inat atë që i klithi aty në mes të kishës, kur ishte duke thënë lutjen «Ati ynë që je në qiell». «Do ma paguash ndonjë ditë» — mendonte.

Aty për aty i lindi dhe kjo pyetje në kokë: «A vdesin priftërinjtë?» Këtë pyetje ai ja bëri dhe një gruaje që ishte aty nga fundi

i dhomës. Po ajo nuk e dëgjoi. Me zë të ulët ajo qante, mbase për njerëzit e saj që i kishin vdekur. Se kështu ka qenë zakoni. Gratë në ndonjë vdekje gjenin rastin të vajtonin për njerëzit e tyre që kishin humbur në kurbet, ose të qanin edhe fatin e tyre të zi.

Pyeti një vërsnik që i rrinte pas:

— A vdesin priftërinjtë?

— Jo!

— Pse nuk vdesin priftërinjtë?

— Nuk e di.

Të vdekurin e ngritën. Ulërimat e grave ishin aq të fuqishme sa dukej sikur kërkonin ta zgjonin nga gjumi i tij i përhershëm. Leka nuk e kuptoi dot se si u gjend në kishë. Ai kish vendosur që të mos shkelte kurrë më në pragun e saj. Po ja që u gjend përsëri atje, pikërisht në atë vend, ku...

«Si erdha përsëri këtu?» Ktheu sytë dhe pa në të dy anët e tij dy djem të rritur, që e mbanin nga krahët, ashtu siç bëjnë gjithnjë, kur njeriut i vdes ndonjë i afërm dhe i dashur. E mbanin nga krahu dhe e përkëdhelnin në flokë. Ata e kishin sjellë gjer këtu. Dhe Lekës i erdhi shumë mirë kur ndjeu duart e tyre mbi kokën e tij. Kjo përkëdhelje i dha zemër, se e pa veten të mbrojtur nga shikimi i uratës.

Më lart, mbi bregore u dëgjua kjo këngë:
 «Vito ta kam silloinë, /si do shkosh me djem
 jetimë,/ Si guri në rrokullimë. . .» Pse tani kjo
 këngë e prek? Pse i pëlqente tani kjo melodi
 e trishtuar e saj? Edhe zëri i atij që e këndonte
 ashtu shtruar, ishte i trishtuar. Edhe Leka
 këndonte. Këtë këngë ai e kish kënduar sa
 e sa herë, po nuk e dinte kuptimin e saj. Edhe
 tani donte t'ja merrte njëherë. «Jo. . . jo. . . —
 tha me vete. — Nuk duhet të këndo. Kush
 e di se sa vjet unë s'do të këndo. Jë».

Dhitë ishin përndarë në pllajën e Pë-
 rroit të Thatë. Atij i qëndronte pranë Bardhi-
 sha. E ushqente me gjethe të njoma, që i kë-
 puste nga maja e pemëve. Ndaj ajo nuk i
 ndahej kurrë. E shikonte dhe me sytë e saj i
 fliste. Dhe ai e kuptonte gjuhën e syve të Bar-
 dhishës. Ngandonjëherë ajo sikur lotonte bash-
 kë me Lekën, sikur edhe ajo qante për të pesë
 dhitë që shiti Nica. I bleu ai Kola i keq që pas-
 taj i theri e i shiti mish. Për viçin nuk i er-
 dhi keq se nuk e njohu mirë, nuk lozi me të,
 nuk e nxori kurrë në kullotë dhe nuk do ta
 shihte më, se ai që e bleu, e theri dhe e shiti
 mish. «Shpëtoi. Po edhe ne shpëtuam. Si do
 ta shihnim në derë tjetër?» — thosh me vete
 Leka. Për dhitë zemra i pikonte gjak. Sidomos

për qerbën dhe për zikën. Zika ishte trupmadhe dhe e dashur. «Kurrë nuk do të kaloj nga shtëpia e Kolës. Nuk dua t'i shoh dhitë e mia, dhitë e mia...». Dhe lotoi.

Pastaj pa Bardhishën.

— E Bardhishë, edhe ti qan për qerbën dhe për zikën?

Bardhisha e shikonte. Tundte kokën dhe bishtin.

— A të vjen keq? Apo i harrove?

Bardhisha tundte kokën edhe bishtin.

Ai bari që këndonte «këngën e Vitos», kishte heshtur. Leka bisedonte me Bardhishën. Pastaj shikoi detin e paanë, që shtrihej poshtë Përroit të Thatë. Pastaj u shtri me duart nën zverk dhe nisi të shikonte qiellin e kulluar.

«Aty banon Zoti. Po sa i madh do të jetë Zoti? Sa do ta ketë kokën Zoti? Po duart sa i ka? Po çfarë ha Zoti? Po si fle Zoti? Po si ecën Zoti? A këndon Zoti? A qan Zoti? A vdes si im atë Zoti? Kush e varros? Sa priftërinj e varrosin vallë?»

Mbyllte sytë dhe i dilte përpara fytyra e egërsuar e priftit. «Po pse e harrova unë lutjen «Ati ynë që je në qiell»? «Në Qiell... Po tata në qiell është tani? Në cilin kënd të qiellit do të jetë vallë? A më shikon ai tani mua? A e